

Családi ház, kerttel

Megébredt, begörbített ujjú jobb kezét a magasba tartotta, mintha a sötétség hátát vakarná, vagy a képzelet fekete kerítésén akarna átmászni; előbb csak félkézzel erőltenedett, aztán a másikat is mozgatni kezdte, halkan nyögdecselt hozzá, végül belefáradva a fájdalmas játékba, mindkét karját a mellére ejtette, ahogy vízalámosta partok és martok szakadnak le éjszakánként szomorú magányosságuk súlyától.

Figyelmeztették, hogy tornáztassa a karjait, nehogy inhüvely-meszesedés miatt vállból rögzítődjenek, s azóta még az utcán is hadonászik, mintha legyek után kapkodna, ilyenkor pedig, ha a csontjaiba nyilalló fájdalom kiüzi az álmot a szeméből, nem marad más, csak ez a macskaerőlködés, s hogy elviselhetővé tegye kényszerszerű kinlódását, mulatságos célokat állít maga elé. „Addig kell kapaszkodnom — határozza el például, kellő öngúnnyal — amíg úgy érzem, följutottam a menyországba, ahol megszűnik minden fájdalom!”, s belefogózik a látomásos lajtorja egyik alsó fokába: de pár perc múlva karjának két hasábjá visszahullik...

Ezúttal is így történt, s mert az ablak nyitva volt a kertre, unalmában hallgatózni kezdett. Csend volt, fülledt és mozdulatlan csend, az éj fekete műanyagtasakjában pállott és fülledt augusztus végi táj — időnként korán kifeslett dió hullott a fáról a tetőcserépre, a tyúkketrecre, vagy a betonjárdára. Sajnálta azokat a papírhéjú kis koponyákat, amelyek bezúzódtak, s már előre tudta, hogy reggel a károsult ember csalódásával pillant e csöppnyi agyféltekék tekervényeibe, mert régóta csak ez a diófa hozott hasznot munka nélkül...

Ó a kert, a kert!... Tizenöt esztendőn át minden vigasza és reménysege ez a kert volt; ébredés után tavasztól őszig oda sietett ki, hogy az ágyemeleget a kapor-, csombor-, fodormenta- és bazsalikomszagú szellő fújja ki az arcából, miközben ő pizsamában, papucsban lépked a zöldségágyások között, s egy-egy megfogant magocska fölé hajolva nagyobb örömet érez, mint érezhetne akkor, ha százejesekek előmeredő csücskét pillantaná meg a talajon. Mióta azonban Emese férjhez ment egy végzős görög orvostanhallgatóhoz, és Erzsikét kihelyezték Bákó mellé tanítani, többé föl sem ásta a kertet.

— Alszol? — kérdezte izzadtan, s arra nézett, ahol egy másik ágy vonalai derengtek, s közöttük, mint a liszttel beszórt deszka, a takaró sejlett. Az asszony megmozdult és sóhajtott:

— Látom megint fáj a karod...

— A karom is meg egyéb is — felelte Romvári. — És amilyen fájdalmas, éppoly megalázó ez a tehetetlenség... Már a pinceajtóig nyomult a gaz, és ha elgondolom, hogy még csak ötvennégy esztendő vagyok, „élet-erős” ember, ahogy külsőre megítélnék, néha ordítani vagy sírni tudnék... Mert már se erőm, se kedvem... Bármihesz fogok, fordul ki a szerszám a kezemből... Ugye ma sem jött levél?...

Utolsó szavai szenvedő szuszogásba fulladtak; az asszony mintha gondolkozott volna a sötétben, hogy beszéljen-e, vagy csupán a hallgatásával válaszoljon. Végül közölte:

— Az újságon kívül semmi...

Erre megint hallgatniok kellett, hogy külön-külön megemésszék csalódásukat. Később ismét a férfi kezdte el:

— Bármily lassan jön, már megérkezhetett volna...

Csend nehezült rájuk, súlyosabb, fojtóbb mint eddig; de egyelőre óvakodtak bármit is hozzáadni kételyeikhez.

— Nekik sem lehet könnyű — sóhajtott fel az asszony. — Ki tudja mi minden másra is kell gondolniok szegénykének...

Távol, a Szamos-völgyben magányos mozdony jajdult fel.

— Emlékszel a honfoglalásunkra? — kérdezte erőszakolt feloldódással Romvári. — Néha úgy tűnik, mintha csak most lett volna, pedig a gyerekek még kicsik voltak. Tegnap az íróasztalom fiókjából egy fénykép került a kezembe: Emese úgy áll a paradicsomtövek között a fehér kalapocskájával, hogy alig látszik ki onnan... És mekkora paradicsomok teremtek — mint egy-egy borjúszív!... Odagyűltek a szomszédok a kerítéshez, emlékszel?...

Az asszony elmosolyodott: ő ne emlékeznék mindenre, épp ő, aki évekig kószált a külnegyedekben, és ezer helyen is zörgetett, kérdezősködött, fűlelt, amíg rátalált erre a csöndes, virágillatú utcára, s erre a tornyos házacsára a négy szobával; hát elfelejthet ő bármit is, amikor évekig levelezett, utazott, kunyerált, amíg az utolsó lejt is sikerült összegyűjtenie az ismerősöktől, a rokonoktól?...

— Május nyolcadikán jöttünk ide...

— Úgy van, május nyolcadika volt...

És ekkor mindketten az emlékek felé fordultak, s földézték azt az orgonailatú napot, amely egy kutyakölyök csokoládébarna bundáján és égszínű szemében is megcsillant, ama cipősdobozba fektetett kutyácskáiban, aki elkísérte őket honfoglaló útjukon; Romvári száz lejt adott érte, s a kicsi állat a gyermekek öntudatlan örömeivel emelgette nedves, gesztenyeszínű orrát és pislogott hozzá, valahányszor a kislányok megsimogatták...

Jöttek a bútorszállító fogat mögött a gyermekkocsi oldalára kötözött bográccsal és a játékléggömbbel, jöttek a kiskutyával, gazdagon a reménykedésben, s mindjárt munkálkodni is kezdtek az elfoglalt szobákban: tátoztak a porban és lucskosra ázták a tengernyi mocskos vízben, amely így is alig moshatta el a zsirosan lerakódott avas hanyagság és közöny nyomait; téglákat ütöttek ki, hogy ablakot nyissanak a tűzfalban, és a napfény összefonódott a mézpor vastag és tömött kévéivel; kihevülve egymásnak dőltek, és alkonyat körül már szédültek az örömtől az elhódított kis területek láttán...

A munka egyik szünetében, a tulaj, nagydarab, tatárképű ember, hátravitte őket a kertbe, s a diófa alól arra mutatott, ahol egykor zöldségágyások húzódtak, de most már az a néhány ribizlibokor is elcsenevészesedett, amelyet a bozót támadóan körülvelt, s amelynek levelei betegen főlhólyagzottak és összehúzódtak a millió és millió kis pók ravaszul vetett hurkaitól; a kivándorló tulaj arról beszélt, hogy egy élelmes család vígan meg tud élni csupán a kertből, ha belebújik és ki nem ejti a gyomlálókapát a kezéből; szakértő volt, jogász és közgazdász egyszemélyben, ő maga azonban sosem ért rá az effélére, nem is szerette csinálni: a nyár végén hátra jött, megkóstolta a tejesdiót, aztán visszaballagott a szobájába, s a következő diókoválaság nem látta és nem is akarta látni a kertet...

Romvári bólogatva de tanácstalanul hallgatta, mert ilyen őszbozótot még nem látott: a vad és dühös burjánzásnak ebben a méregzöld, anarchista kuszáltságában százféle gyomnövény virult a bolhahirág meg a koldustetű mellett: katángkóró és szamártövis, bojtorján és dudva, porcsfű és szulánk, s csupán az értő szem tudta különválasztani őket; a tulaj beszuszogott a pin-cébe, rozsdáette ásóval jött elő, és ötven lejt kért érte, mivel igazi, *békebeli* szerszám...

— Emlékszel?

— Emlékszem.

— Úgy éreztem magam, mint aki bottal vág neki az őserdőnek, de mégis boldog voltam...

— Boldog voltál, mert tudtad, honnan vetődöttünk ide...

És képzeletben most mindketten arra fordultak, ahol régebb laktak, egyetlen szobában a két kicsivel, ahol nyáron a falak között meggyúlt a fény és a forróság, mint a napra kitett üvegkannában, és villogott és remegett és vakító színeket kevert, s ha leengedték a vastag függönyöket, homályban tévelyegtek, vagy fel kellett gyújtaniok a villanyt; hat talpvarrógép zakatolt a földszinten reggeltől este tízig, ládarakás komorlott a kapu alatt, s a piszkos lépcsőn cipekedve, amíg fölértek a második emeletre, rosszul lettek a lucskos káposzta, a paprikás meg a pörköltfélék és az odaégett rántás szagától, ahogy ezek a lépcsőházba rekedve egymásra rétegződtek.

Az előszobában pacsuliszag csapott betóduló ételszagra, akár egy odalibbenő borbélyfüggöny, mert társbérlijük sörösüvegben hordta haza a *Higiéniából* a leghitványabb kölnit, s mindenütt szétszórta, a tisztaság önműködő csodaszereként; hiszen az asszony még a szőnyegeket is a fürdőkádba rázta bele, így hát ők a konyhában fűrésztötték a kicsiket. A borbélyék három szoba bútorát rakták egymásra odújukban, mint az építőkockákat, közöttük keskeny átjáró vezetett a ravatalszerű asztalhoz, amelyen a csigatésztaival főzött sűrűke húslevest ették, s utána a sóbafőttet lisztmártással, a *Csárdáskirálynő* mellett...

Mihelyt belemerültek a kanalak a levesbe, rögtön fölhangzott, hogy „Emlékszel még, jut még eszedbe a múltunk?“, Emese dörzsölni kezdte apró öklével a szemét a mózeskosárban, arca, szája vonaglott, ők pedig a heverő szélén ülve egymásra meredtek, aztán a két szobát elválasztó ajtó felé néztek, amelynek keretét szalmazsákkal tömték ki; de a zene így is oly erősen hangzott, mintha a színpalak mögött hallgatnák: „Túl az Óperencián, boldogok leszünk...”

— Emlékszel? — szólta ismét a férfi. — Már csak napok választottak el munkám befejezésétől, amikor egy este az egész kéziratcsomót a dörögő kályhába vágtam...

— Emlékszem, ó igen, de annak előzménye volt: az volt talán a legszörnyűbb nap, amelyet ott átéltünk... Még hajba is kaptunk Főzőnével, mégpedig szó szerint, mert az a dög már a poloskáit is a fürdőkádba szórta; egy gyönyörű festett tincset akár emlékebe is eltehettem volna...

Romvári iszonyodva gondolt az „előzményekre”; azelőtt egész éjjel fenn volt, munkájának igen kényes, sok mérleget, érzékeny megfontolást igénylő részén dolgozott, de épp azokban a késői órákban több száz kilós papírbálákat hengergettek a nyomda felé, mivel teherkocsi nem tudott behajtani a keskeny utcába, s e guruló óriási göngyölegek azt a hatást tették különös

recsegésükkel-ropogásukkal, mintha százezer, karikába kötött csontvázat görgetnének, titkos és alattomos szándékkal az éj leple alatt, s nem is az aszfalton, hanem a házak tetején; reggel álmos volt és morcos az elvesztegetett gyönyörű órák miatt, csak ödöngött, nem lelta a helyét, s mire ismét leülepedett volna, Xantippe (akit így becézett nyelvessége miatt) ide-oda rángatta őt a szűk lakásban: „Most gyere ki a konyhából, hogy fűrösszem meg a kicsit”, „Most visszamehetsz”, „Most húzódj be ismét a szobába, amíg fölmosom a cementet”, és ő hurcolta az írógépet, tetejében a jegyzetekkel mint kutya a kölykét, míg nagyot lobbanva hirtelen el nem feketedett előtte a világ, s be nem vágta a szinte kész munkát a kályhába, hogy aztán Xanti a lángok elé vesse magát a fakanállal...

De ekkor már közel voltak ahhoz, hogy elinduljanak a gyerekkocsi oldalára kötözött bográccsal és a játékléggömbbel, meg a csokoládébarna, kék szemű kutyussal, akinek kicsiny mellében és torkában már millió láncszag-gató indulat csirázott, miközben pillantása önkéntes hűséggel fogta át mindnegyüket. És az utcán, amelyet immár a magukénak éreztek, úgy mentek végig, mintha a gyerekkocsit tolva, lilán és fehérén habzó orgonák fürtös virágainak a rugóin lépdelnének, szívükben a tavasz reménységével...

A gyerekeket kitették az udvarra napozni, hogy bágyadtkek bordáikat át-sugarazza a fény; a kicsik sikongva kúsztak, tapicskáltak a pázsiton, s oly boldogok voltak, markukban néhány szál fűvel, mintha meglették volna az örök jókedv aranyszálacskaikat; föl is buktak a nagy örömtől, lábukkal kalimpáltak, ismét föltápáskodva egymásba fogóztak, s aztán együtt huppantak le az üdezöld májusi fűbe; méhek örvénylettek a virágzó fák körül, s a nyitott ablakok mögött a friss festés és súrolás szagába orgonailat vegyült.

Romvári kiment a kertbe, hogy néhány ágyást nyisson petrezselyemnek, zellernek, piriagymának, s bár a dudvaerdő láttán előbb megtorpant, mégis munkálkodni kezdett; de mindjárt valami cserépfélén sikkant az ásó, s másodszer is, harmadszor is csupán a hegye mélyedt a földre, vagy félrecsúszott egyéb keménységről: kő, vas és téglá, szakadt nyakú sörösüveg, ágytál és kemencekarimá, vásott súrolókefe és kalucsni, gipszmikulás és filckalap, zománcozott fazék és női cipő fordult ki a talajból. Aztán drót kandikált elő, amelyet ő húzni kezdett, és húzta fürgén és türelmetlenül, de az nem akart elfogni, jóllehet lassan már vörhenyes bokor szövődött belőle az ásó közelében; talán nem is volt vége, vagy ha volt, lent lehetett a föld gyomrában, onnan kacskaringózott elő, a hiábavalóság mindent átütő, elszakíthatatlan fémcsirajaként....

— Emlékszel? — kérdezte a férfi. — Fölforgattam minden tenyérnyi talajt, átrostáltam, kiszedtem belőle a követ, szemetet, a burján ezerágú gyöke-reit, kubikoltam késő estig; földet hordtam a várfal tövéből, galambtrágyát a tornyokból...

— Emlékszem — felelte az asszony. — De a következő esztendőben igazi paradicsommá vált a kertünk; odagyűltek a szomszédok, faggattak, honnan szereztük a magot, palántát, pedig egyéb titka volt a gyönyörű termésnek: lélek volt benne...

Odakünn susogni kezdett a lomb, megborzongott a diófa, s távoli mennydörgés hallatszott; előbb csak ijedt sejtelemként, aztán valóságosan; megélen-kült a szél, úgy tűnt fel, mintha finom homok szítálna a kertre, majd az eső-cseppek hangosan pörlekedni kezdtek egy bádogdarabbal, végül tiszta, erőtel-

jes csobogás hallatszott a csatorna felől, ahol a hordó állt, s föloldotta a készlődés feszültségét...

— Néhány sort mégis írhatnának... — mondta Romvári, amikor egy pilanatra fölfényltek a bútorok a szobában, s a magányosság méginkább belésajdult. — Mi nekik az a néhány sor?... Nekünk pedig talán a megnyugvást jelentené... Naponta hallgatom a rádiót, Görögországban sem nyugodt a helyzet...

Már folyamatosan zuhogott az eső; a férfi rossz sejtéssel fülelt egy ideig, utána azt kérdezte:

— Vajon miért nem ugat a kutya?... Egy vakkantását sem hallottam, amióta ébren vagyok...

— Biztosan lehúzódtott a vackára, hiszen hallod, milyen idő van odakünn... Fél ilyenkor...

A férfi kételkedve hallgatott. Szerette ezt a kutyát, mert Mackó fia volt, s épp olyan, mint az apja, akit a cipősdobozban hoztak a költözködés idején; ha megérintették a kapukilincset, már dörgött a hangja a ház mögöl, s reggelenként elkísérte a lánykákat az autóbusz-megállóig; arra emlékezett ő is, ami szép volt, amire fájó emlékezni, néhány napja azonban, ha eléje került, bágyadtan legyezte a farkát, hunyászkodva alulról nézett föl rá, s tekintetében szenvedő panasz bujkált. E tekintet fölédzésétől most méginkább vigasztalannak érezte a sorsát.

— Két éve meg sem piszkáltam a kertet... Mióta kiürült a ház, mintha elválták volna az inaimat... Már ott tartok, hogy le kell sütnöm a szemem, úgy restellem magam a kert előtt... Hallottál már ilyet?...

Az asszony megszánta, szeretett volna vigasztaló szavakat mondani neki, hogy lélegzetet vehessen a hosszas éjszakai öngyötrésben, de nem jutott eszébe semmi.

— Ezek a szemetesek sem jönnek! — sóhajtotta végül rossz ösztönnel, ami nem ritka az asszonyoknál a válságos pillanatokban, s ezzel csak tetézte a bajt. — Ott füled és erjed az a sok láda, fazék, és már az is facsargatja az orrát, aki elhalad a kapuk előtt... Maholnap befolyik a szemét az ajtón...

Mikor idáig ért, rájött, hogy nem erről kellett volna beszélnie, mert a férfi nyögve átfordult a másik oldalára, mint aki ezután minden bünt és mulasztást magára vesz, még a szemetesek közönyét és gazemberségét is.

— Igazad van, nem kopna le a körmök, ha írának néhány sort — szólt meg sietősen. — Szinte nem ismerek rájuk... Emlékszel, milyen édesek voltak pici korukban?... Mint két tejben áztatott mákszem... Mint két illatos kis cipő — lelkecskéim! ... Emesét, annyi vesztés után félidónél is tovább, mondhatnám végig kifeküdtem, mozdulatlanul, akár a gipszágyban, vagy a földre fektetett keresztben...

Romvári ettől még a szenvedésén is átmosolygott:

— És miután megszületett a kis huncut, hálából két napig nem akart szopni. Vizes vattával birizgáltad az orrocskáját, hogy fölédredjen kilenc hónapi álmából. Csipkerózsika. És közben kisírtad a szemed, azt hitted éhen fog halni...

Elhallgattak, lassan belészenderedtek az emlékezésbe; odakünn még mindig tartósan, egyenletesen zuhogott.

Reggel Romvári fáradtan, csüggedten, megkeseredve ébredt; az esős napoktól amúgyis szenvedett, de még soha nem érezte ily üresnek, céltalannak az életét, mint ezen a vasárnapon, s noha tudta, hogy csak délben hordják ki

a leveleket, tízszer is megnézte a postaládát, s közben föl-fölpillantott a kóválygó fellegekre.

„Papadimakoupouolu? ... Ki gondolta volna évekkkel ezelőtt? ... Lehet, hogy rendes alak, de én ebből semmit sem értek ... Ki sem tudom ejteni a nevét ... Hát nem jobb lett volna, ha itthon ül a kisasszony a fenekén ... Lehet, hogy helytelenül ítélem meg a dolgot; lehet, hogy ősi szemléletű ember vagyok, elvéhnédtsz számár, akinek immár befellegzett!...”

Legyintett, s vissza akart menni a lakásba, de eszébe jutott a kutya, s hátra indult; szokása szerint egy hosszút; s egy rövidet füttyentett, de ezúttal nem hallotta a sajátos boldog nyúsítést, s meggyorsította lépteit; a kutyaház rése, ahol a kedves csokoládébarna fej ilyenkor megjelent, most sötét volt, bár a lánc hasas ívben nyúlt be a ketrecbe. Kétszer is kiáltotta a nevét, „Berci, Berci!” majd oda sietett és húzni kezdte a láncot; a kutya úgy tűnt élő vacskáról, mint egy odasült laposkenyér, karikába csavarodva s belédermedve az utolsó vicсорításba.

Arra gondolt, hogy szól az asszonynak is rossz sejtése beigazolásáról, mikor azonban visszakerült a kapu közelébe és megcsapta a senyvedő szemét büze, amely most összekeveredett az ázott föld és a nyirkos deszka szagával, egy pillanatra megállt, mint akit mellbe löktek, de a teli ládákra, fazekakra pillantva hamar meg is könnyebbült: úgy érezte, a kert után ez az undorító szemét az oka mindennek, ez fullasztja, ettől izzanak éjszaka a csonjai, ez szóródik az álmaira, ezt a sivárságot unta meg őrizni még a kutya is...

Pizsamában, amint volt, megragadta az első ládát, aztán a másodikat, s húzta-vonszolta maga után a kertbe, hogy szétterítse a szemetet a gyomok között; híg sárral telt meg a papucs, de már ezzel sem törődött, csak rángatta a ládákat át a bogács- és katánkóré erdőn, közben tövis szúrt az oldalába, s kezét véresre karcolták a főlszakadozó pántok. Egy idő után az asszony keresni kezdte, nyugtalanul pillantott ki az udvarra, majd hátra a kertbe.

— Elek, megháborodtál?! — kiáltott fel a különös viaskodást látva, s már törtetett felé. — Csak nem akarod szeméttelappé visszazüllesztetni a kertet?!...

Romvári azonban ekkor már fölemelte az egyik ládát, és megtántorodva magára szórta a szemetet.

— Elég volt, nem kell többé kert! — hörögte elfulladva. — Majd aki utánam jó, új paradicsomot, új édenkertet varázsolhat ide! ... Nekem jó lesz most már két betoncella is valahol a hóhérok hídjánál... Elég volt, belefáradtam!...

Egészen kifordult önmagából; már alig tudott megállni a lábán; az asszony csak nehezen vonszolta el onnan.

— Nem értem, mi történt veled! — mondta. — Bizonyára ez a pocsek idő az oka ... Hiszen még nem vagyunk sem öregek, sem nyomorékok ... Én is segítek és a barátaink is segítenek majd, és meglátod, ismét igazi paradicsom lesz a mi kertünk ... És a levelek is megjönnek, a szép hosszú levelek ... Megálmodtam, hogy ma két levelet kapunk ...

Ennyi biztatástól elsírta magát, de a lakásba érve gyorsan, céltudatosan cselekedett: megmosta az ura lábát, friss pizsamába bújította őt, lefektette, nyugtatókat adott be neki. S egész nap aggódón gondozta, sőt másnap és harmadnap is ...